

MIDAS - Študijsko srečanje novinarjev manjšinskih dnevnikov v Bratislavi

Usoda manjšincev je res povsod enaka ...

V vse bolj razvito in bogato slovaško prestolnico se je sredi septembra podala sedemčlanska skupina predstavnikov manjšinskih časopisov v Evropi. Bili so gostje madžarske narodnostne manjšine, točneje tamkajšnjega madžarskega dnevnika Uj Szó v Bratislavi, kjer je namreč potekala letošnja izvedba študijskega obiska mednarodne organizacije Midas, (združenja manjšinskih dnevnikov), ki smo se je udeležili Madžara iz Romunije István Pap (dnevnik Nagy va'rad) in Ildikó Dézsi (Szabadsag), Poljakinja iz Litve Katarzyna Kuckiewicz (Kurier Wilenski), Lužiška Srbkinja iz Nemčije Milenka Retschke (Srbske Nowiny), Šveda s Finske Denise Lindell (Osterbottens Tidning) in Kenneth Myntti (Vasabladet) ter Slovenka iz Italije Sara Sternad (Primorski dnevnik).

Prijazna novinarka Katarina Czajlik oziroma odgovorni urednik dnevnika Uj Szó Norbert Molnar sta udeležencem srečanja predstavila popolno sliko stanja madžarske manjšine na slovaških tleh. Teden je bil pester, saj smo obiskali uredništvo časopisa Uj Szó, slovaški parlament, muzej madžarske kulture, folklorno skupino Ifju Szivek, predstavnike madžarske stranke, programski sedež madžarske televizije in radia, inštitut za manjšine v Somorji, univerzo v Komaromu in si za nameček privoščili še izlet v Devin ...

Uj Szó - čila nova beseda

Uj Szó je edini dnevnik madžarske skupnosti; izhaja 5-krat tedensko v nakladi 30 tisoč izvodov. Založnik je zasebna slovaška družba Petit Press, ki izdaja tudi družinski tednik Vasarnap. V njem je zaposlenih 47 novinarjev (35 v Bratislavi, 12 pa vzdolž slovaške južne meje). Pred tremi leti je bil za glavnega urednika dnevnika imenovan danes 39-letni Norbert Molnar, ki je radikalno spremenil delo v redakciji. »Dnevnik je postal močnejši, tako da si danes lahko dovolimo večjo mero kritičnosti do samih seboj in do predstavnikov manjšine nasploh. Zaradi tega pa smo žal večkrat tarča političnih in institucionalnih napadov, saj v našem delovanju mnogi vidijo konspirativne težnje. Po tej poti pa bomo nadaljevali, saj ne maram lažne solidarnosti in brezpogojne podpore,« je bil jasen Molnar. Ob pogledu na redakcijo nas je prevzel spodbuden občutek, saj pred računalniki sedi danes veliko mladih obrazov. »Danes se sicer mlad človek vse manj odloča za novinarski poklic, saj ni več tako atraktiven. Prav tako upada število mladih bralcev; zanje smo si pred časom celo zamislili posebno stran, vendar nismo nanjo zabeležili nobenega odziva ...«, je potožil urednik.

Ne vrug, le sosed bo mejak?

Na bratislavskih ulicah danes skorajda ni slišati madžarske besede, kljub temu, da živi tu kakih 22 tisoč Madžarov in da so nam naši sogovorniki potrdili, da so odnosi s Slovaki kar dobri ...

Primer Hedvige Maline pa še ni pozabljen. »Za Slovaško brez parazitov«, so pred dvema letoma vpili slovaški ekstremisti, medtem ko so madžarsko štu-

Dobrodošli v Pozsony! Tako namreč Madžari imenujejo glavno mesto Slovaške, Bratislavo. Morda vsi ne vedo, da živi na slovaških tleh zelo številna madžarska manjšina: okrog 520 tisoč Madžarov oziroma 9,7% celotnega prebivalstva. Velika večina jih živi v južnem pasu, vzdolž sosednje Madžarske.

Šele po padcu železne zavese leta 1989 so Madžari na Slovaškem ustanovili svoje samostojne inštitucije in začeli svoj demokratski boj za pravice. Leto 1993 je zaznamovala ločitev med Slovaško in Češko, kar je privedlo do okrepitve moči madžarske skupnosti. Slovaški nacionalizem in protimadžarske težnje so posledično divje izbruhnile na dan in so žal še danes žive. Po letu 1989 so Madžari oblikovali svoje prve politične stranke, ki so se leta 1998 združile v eno samo, desno-sredinsko Stranko madžarske koalicije MKP, ki je bila koalicijska partnerka vladajoče Slovaške demokratske in krščanske unije SDKU od leta 1998 do leta 2006. Izredne volitve so takrat prinesle korenite spremembe na političnem prizorišču, saj je na vlado stopila Madžarom nenaklonjena levičarska socialdemokratska stranka SMER.

Madžarska skupnost živi v južnem predelu države, ki je v primerjavi z ostalimi manj industrializiran, zemljepisne posebnosti pa spodbujajo razvoj kmetijstva; 20% Madžarov se zato ukvarja s kmetovanjem. Prav gotovo pa je gospodarsko zale-

dje izredno pomembno in ravno zato je za mnoge vstop v EU sinonim za nove priložnosti, ki bi dodatno privabile tuje investitorje.

Madžari veljajo za šibkejši člen družbe in med njimi je brezposelnost izredno visoka; stopnja izobrazbe je namreč med njimi nekoliko nižja od slovaškega povprečja, kljub temu da imajo Madžari na Slovaškem dobro razvit in razširjen šolski sistem, ki ga financira država. Njihovi otroci lahko obiskujejo madžarske vrtce, osnovne (skupno jih je 270 - 94% je državnih, nekaj pa je zasebnih), nižje in višje srednje šole (14 gimnazij vzdolž teritorija), od leta 2004 pa tudi univerzo v mestu Komarno - Komárom, na kateri danes študira 3.000 študentov. Kljub temu pa se veliko Madžarov še vedno odloča za slovaške šole, z željo po boljših delovnih pogojih in višji plači.

Podobno kot slovenska, ima tudi madžarska narodna skupnost številna društva, kulturne, izobraževalne in vzgojne ustanove ter muzeje, ki delujejo seveda v madžarskem jeziku in so deležni podpore s strani madžarske države. V mestih Komárom in Košice delujeta dve gledališči, leta 1955 pa so v Pozsonyju ustanovili tudi profesionalno folklorno skupino Ifju Szivek, ki zbira bogato dediščino tradicionalnih folklornih plesov in glasb južno karpatskega prostora z madžarskimi, slovanskimi in romskimi primesmi.

dentko divje pretepali, samo zato, ker je govorila v svojem materinem jeziku med sprehodom po mestu Nitra. Primer še vedno ni rešen, vanj pa so se vpletli še politiki, ki vlečejo vodo vsak na svoj mlin. Na internetni video strani YouTube pa se od časa do časa celo pojavljajo ustrahovalni posnetki, ki grozijo madžarskim politikom s smrtjo. »Slovaška ima dobre zaščitne zakone, vendar jih ne izvaja, kakor bi bilo zaželeno. Zgodovinske manjšine potrebujejo zaščito, ki jim jo lahko nudi le Evropska unija,« so si bili edini naši sogovorniki.

Uradna plat zvona...

»Slovaška je večnarodna država, v kateri je vsaka manjšina pomembna in zanjo vsi skrbimo. Le odnos s števil-

no romsko manjšino je res nekoliko problematičen, kot sicer povsod, z Madžari pa ni tako,« nam je zaupal predsednik slovaškega parlamenta Pavol Paska in dodal, »da so Madžarom zagotovljene pravice in finančna sredstva za svoje delovanje, lahko se pogovarjajo v svojem jeziku, saj so tu doma.« Pogovor se je nato pomaknil na širšo evropsko raven; 65% Slovakov je podprlo vstop države v Evropsko uni-

jo, izbire in njenih morebitnih prednosti pa danes še ne morejo oceniti. »Zase lahko trdim, da sem se rodil kot Evropejec in težko razumem nekatere politike, ki jih je strah vstopa v Evropo, v kateri naj bi se po njihovem mnenju stopili in tako izgubili del svoje identitete. Tako kot evropsko vodstvo zasledujemo tudi mi na Slovaškem pot dvojne identitete, saj smo člani širše družine in hkrati svoje države. Sam pod-

piram svobodo premikanja in kulturno različnost, podpiram torej tudi skorajšnje uvedbo evra in srčno verjamem v bodočo rast države na vseh gospodarskih ravneh.«

Kritični mislec Szigeti

No, nekoliko različnega mnenja je madžarski intelektualac in založnik Laszlo Szigeti. »Težko je prepričati vodilne organe, da madžarska kultura potrebuje podporo in nove zakone; tvegamo namreč, da bomo drugače v Evropski uniji pričeli hudi asimilaciji, kljub temu da si EU prizadeva za ohranjanje manjšinskih identitet.« V post komunističnih državah pogreša Szigeti večjo mero demokratičnega čuta do manjšinskih problematik, kar jih še vedno razlikuje od zahodne Evrope. »Politiki mistificirajo preteklost v škodo državnih manjšin. Madžarska in Slovaška morata še vedno razčistiti veliko zgodovinsko vprašanje v zvezi s fašizmom in komunizmom. Naivni smo bili, ko smo upali, da bo padec železne zavese pomenil začetek moralne ekonomije. Etične vrednote so v postkomunistični družbi le utvara.«

In to naj bi bil minister?

Madžarsko javnost je le kak teden pred našim obiskom šokirala anketa, ki so jo izvedli med osnovnošolsko mladino. Z rasističnimi izjavami so se mladi Slovaki znesli nad madžarskimi sosedi, ki žal veljajo za neotesane ljudi ter strastne jedce paprike in golaža, češ da jih njihova prisotnost na Slovaškem moti. Stvar pa je zaobjela še hujše razsežnosti, ko je slovaški minister za šolstvo v odobravanjem sprejel rezultate ankete. »No, vidite, Madžarov ne marajo niti otroci,« je izpostavljal minister. Res nedopustna in pravzaprav nepojmljiva izjava v sodobni evropski družbi, v kateri so manjšine dodana vrednost naroda, ki s svojo večnivojsko raznolikostjo bogatijo dominantno kulturo ...

Usoda manjšincev je povsod enaka

»Kdaj si se preselila v Litvo?« je pripadnico poljske manjšine vprašala slovaška novinarka. »Ali bi se rad vrnil v svojo domovino,« jo je še zanimalo izvedeti od Madžara iz Romunije. Neverjetno, kako se manjšinske zgodbe ponavljajo. Odgovori pa tudi... »Veste, mi smo zgodovinska, avtohtona manjšina, ki na tem ozemlju živi že stoletja,« smo jo podučili, medtem ko smo zaprepadeno zrla vanjo, saj nam je pred intervjujem zagotovila, da se je nanj dobro pripravila. Kdo ve, kaj bi bilo, ko se ne bi...

Sara Sternad

Zgoraj: obvezna skupinska fotografija pred palačo slovaške vlade; levo spodaj odgovorni urednik dnevnika Uj Szó Norbert Molnar kaže ozemlje, na katerem živijo Madžari, spodaj desno pa utrinek z izleta v Devin

